וּמְחַלֵּף בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה דָּמֵי, כלומר יתכן שבאמת נחשב בהליכתו כעושה מלאכה, והטעם שאינו אוכל מהתורה בהליכתו, הוא משום שאינו רשאי לאכול אלא מאותו אילן שעוסק בו:

שנינו במשנה: וּבַחֲמוֹר בְּשֶׁהִיא פּוֹרֶקֶת. ובפשטות פירושו שאוכלת מהפירות שפורקים ממנה. שואלת הגמרא: בְּשֶׁהִיא פּוֹרֶקֶת מַהֵיכָן אָכְלָה, הלא כשפורקים משאה, פורקים הכל בבת אחת ולוקחים המשא והולכים. משיבה הגמרא: אֵימָא עַד שֶׁתְּהֵא פּוֹרֶקֶת – כוונת המשנה 'עד שתהא פורקת', כלומר המשנה מחדשת שמותר לה לאכול בזמן שהולכת עם המשא עד שיפרקו ממנה את המשא.

מביאה הגמרא סיוע ליישוב זה: תְּנַן הָכָא – אכן שנינו כך, דְּתָנוּ רַבָּנָן, חֲמוֹר וְגָמָל אוֹכְלִים מִמַּשָּׂאוֹי שֶׁעַל גַּבֵּיהֶן, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִטּוֹל בְּיָדוֹ וְיֹאכְלֵם – אסור לפועל המנהיגה להאכילה בעצמו:

משנה

אוֹכֵל פּוֹעֵל קִישׁוּת [–קישוא] אֲפִילּוּ בְּשׁוּרֵי דִּינָר, וכן כּוֹתֶבֶת וַאֲפִילּוּ בְּדִינָר, ואפילו שווים יותר משכרו. רַבִּי אֶלְעָזָר חִסְמָא חולק ואוֹמֵר, לֹא יֹאכַל פּוֹעֵל יָתֵר עַל שְׂכָרוֹ. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. אֲבָל מְלַמְּדִין אֶת הָאָדָם – נותנים לו עצה, שֶׁלֹּא יְהֵא רַעֲבָתָן לאכול יותר משכרו, וְיֵהֵא בעל הבית סוֹתֵם אֶת הַפֶּתַח בְּפָנָיו – נמנע מלשכרו.

גמרא

מקשה הגמרא: חֲכָמִים שהתירו לפועל לאכול יותר משכרו הֵיינוּ תָּנָא קַמָּא, ובמה נחלקו. מתרצת הגמרא: אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – הם נחלקו במה שאמרו חכמים 'אֲבָל מְלַמְּדִין את האדם שלא יהא רעבתן'. לְתַנָּא קַמָּא לֵית לֵיהּ – אינו סובר שמְלַמְּדִין את הפועל כך, ואילו לְרַבָּנָן אִית לְהוּ מְלַמְּדִין. אִיבָּעֵית אֵימָא, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – הם חולקים בִּדְרַב אַסִי. דְּאָמַר רַב אַסִי, אֲפִילּוּ לֹא שְׂכָרוֹ אֶלָּא כדי לְבָצוֹר אֶשְׁכּוֹל אֶחָד, הוא אוֹכְלוֹ. תנא קמא סובר כרב אסי, ולכן נקט 'קישות' בלשון יחיד. וחכמים חולקים על רב אסי, וסוברים שאם אין שם אלא זו בלבד לא יאכלה.

דין נוסף שאמר רב אסי באותו ענין: וְאָמַר רַב אַסִי, פועל שנשכר לכל היום, אֲפִילּוּ לֹא בָּצַר עדיין אֶלָּא אֶשְׁכּוֹל אֶחָד, אוֹכְלוֹ. וְצָרִיכָא רב אסי להשמיע את שני הדינים. דְּאִי אַשְׁמְעִינַן הַךְ קַמַּיְיתָא – כי אם השמיענו רק שפועל שנשכר לאשכול אחד אוכלו, היינו סבורים שרק בכזה אופן מותר לאכלו מִשּׁוּם דְּלֹא אִיכָּא לְמֵיתַב לְכֵלְיוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת – הוא אינו מלקט עוד לכלי בעל הבית כדי שנאמר לו ללקט תחילה לבעל הבית ואחר כך יאכל את השאר, אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמֵיתַב לְכֵלְיוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת – כשנשכר לכל היום, ויכול ללקט לבעל הבית תחילה ואחר כך לאכול משאר הפירות, אֵימָא לֵיתַב בְּרֵישָׁא וְהָדַר לֵיכּוֹל – שילקט תחילה לבעל הבית, ורק אחר כך יאכל. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָךְ – שכשנשכר לכל היום הוא רשאי לאכול את הפרי הראשון שלקט, היינו סבורים שהסיבה היא משום דְּאֶפְשָׁר לְקַיּוּמֵי לְבַסּוֹף – הוא יכול לתת לבעל הבית מהפירות שילקט אחר כך, אֲבָל הֵיכָא דְּלֹא אֶפְשָׁר לְקַיּוּמֵי לְבַסּוֹף – כשנשכר לבצור פרי אחד, שאם יאכל אותו שוב לא יוכל לתת לבעל הבית, אֵימָא שלא יאכל אותו, לפיכך צְרִיכָא.

אִיבָּעֵית אֵימָא, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – תנא קמא וחכמים נחלקו בִּדְרַב. דְּאָמַר רַב, מָצְאתִי מְגִילַת סְתָרִים [–מגילה מוסתרת] בבֵּי רַבִּי חִיָּיא, וְכָתוּב בָּהּ, שאִיסִּי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מה שנאמר (דברים כג כה) 'כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים', בְּבִיאַת כָּל אָדָם לכרם הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שאפילו הוא אינו שכיר, מותר לו לאכול משם. תנא קמא שאמר 'אוכל פועל' אינו סובר כאיסי, וחכמים מתירים לכל אדם לאכול כאיסי.

הגמרא דנה בדברי איסי בן יהודה: וְאָמַר רַב, מאחר והתיר לכל אדם לאכול מן הכרם, לֹא שָׁבַק אִיסִי חַיֵּי לְכָל בְּרִיָּה – לא הניח לבריות כדי מחייתם. אָמַר רַב אַשִׁי, אֲמִרְיֶיתָהּ לְשִׁמְעָתָא – אמרתי את הדברים דלהלן כְּמֵיהּ דְּרַב כַּהֲנָא, והקשיתי לו דִּילְמָא – אולי לא התיר איסי אלא בְּעוֹשִׁין בְּמַעֲדֵרְתָּם דְּעָבְדוּ וְאָכְלוּ – כשעושים מלאכה בכרם בתמורה לאכילתם. ואם כן, אין לומר שלא הניח איסי לבעל הכרם כדי מחייתו. וְאָמַר לֵי רב כהנא, אֲפִילּוּ הָכִי – אף על פי כן שייך לומר כך על איסי, מאחר וניתָּנָה לֵיהּ לְאִינָּישׁ לְאוֹנָר אֲגוֹרֵי וְנִיקְטֵייהּ לְפַרְדֵּיסֵיהּ – עדיף לאדם לשכור פועלים שיעבדו בפרדסו, ויאכלו כדין אכילת פועלים, כי אף לאחר ששבעו הם ממשיכים לעבוד, וְלֹא נִיתּוּ כּוּלֵּי עָלְמָא וְאָכְלוּ לֵיהּ – ולא יבוא כל אדם לעשות בו מלאכה ולאכול, כי לאחר שהוא שבע אינו ממשיך לעבוד.

הגמרא מבררת מאיזה דין זיכתה התורה לפועל לאכול: אִיבָּעֵיָא לְהוּ, פּוֹעֵל, מֶשֶׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל – תוספת על שכרו הוא, אוֹ מִשֶּׁל שָׁמַיִם ובתורת מתנה הוּא אוֹכֵל. מבררת הגמרא: לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ. משיבה הגמרא: כגון דְּאָמַר הפועל תְּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבָנַי לאכול במקומי. אִי אָמְרַתְּ מִשֶּׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל יָהֲבִינַן לְהוּ, כשם שהוא יכול לתת להם את שכרו. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִשֶּׁל שָׁמַיִם הוּא אוֹכֵל, אין נותנים להם, כִּי לְדִידֵיהּ זַכֵּי לֵיהּ רַחֲמָנָא – לפועל זיכתה התורה לאכול, אבל לְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו לֹא זַכֵּי לְהוּ רַחֲמָנָא, מַאי.

תָּא שְׁמַע, שנינו במשנתינו, אוֹכֵל פּוֹעֵל קִישׁוּת וַאֲפִילּוּ בְּדִינָר, וכוֹתֶבֶת וַאֲפִילּוּ בְּדִינָר, ואפילו הן שוות יותר משכרו. וְאִי אָמְרַתְּ פועל מֶשֶׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל, אוֹנִיר בְּדִנְקָא אָכִיל בְּוִוזָּא – וכי יתכן שאם נשכר במעה [שישית זוז] יאכל בשווי זוז, ותהא תוספת שכרו מרובה מן העיקר. אלא בודאי משל שמים הוא אוכל, ואין זה שכר. דוחה הגמרא: וְאֶלָּא מַאי – מה תרצה לומר, שמִּשֶּׁל שָׁמַיִם הוּא אוֹכֵל, סוֹף סוֹף, עדין קשה וכי אוֹנִיר בְּדִנְקָא וְאָכִיל בְּוִוזָּא, ותהא המתנה שציוותה התורה לתת לו מרובה משכרו. אֶלָּא על כרחך מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר – מה יש לך להשיב, שרַחֲמָנָא זַכֵּי לֵיהּ – שאכן התורה זכתה לפועל מתנה ששווה יותר משכרו, הָכָא נַמִּי – אף אם נאמר שמשלו הוא אוכל, רַחֲמָנָא זַכֵּי לֵיהּ – התורה הוסיפה על שכרו יותר מהעיקר.

תָּא שְׁמַע, שנינו בהמשך המשנה, רַבִּי אֶלְעָזָר חִסְמָא אוֹמֵר לֹא יֹאכַל פּוֹעֵל בשווי יוֹתֵר עַל שְׂכָרוֹ, וַחֲכָמִים מַתִּירִין. מַאי לַאו בְּהָא קָמִיפְּלְגִי – מסתבר שבזה נחלקו, דְּמַר – רבי אלעזר חסמא סָבַר, מֶשֶׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל, לפיכך אינו אוכל יותר משכרו. וּמַר סָבַר – חכמים סוברים, מתנה מִשֶּׁל שָׁמַיִם הוּא אוֹכֵל, ואין לזה שייכות לשכרו, לפיכך הוא אוכל אפילו יותר משכרו. דוחה הגמרא: לֹא בזה נחלקו, דְּכוּלֵּי עָלְמָא מֶשֶׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל, וְהָכָא בְּביאור כוונת התורה כשאמרה בפועל 'כְּנַפְשֵׁךְ' קָמִיפְּלְגִי. מַר – רבי אלעזר סָבַר, 'כְּנַפְשֵׁךְ', מותר לפועל לאכול בְּדָבָר – כשיעור הדבר שֶׁהוּא מוֹסֵר את נַפְשׁוֹ עָלָיו, דהיינו כשיעור שכרו. וּמַר סָבַר – חכמים לומדים מהפסוק דין אחר, 'כְּנַפְשֵׁךְ' – אכילת הפועל שוה לאכילת בעל הבית. מַה נַפְשָׁךְ – כשם שאת עצמך אִם חָסַמְתָּ מלאכול, אתה פָּטוּר, אַף את הפּוֹעֵל, אִם חָסַמְתָּ מלאכול אתה פָּטוּר.

תָּא שְׁמַע, פועל נָזִיר העובד בכרם, שֶׁאָמַר תְּנוּ מפירות הכרם (לְאִשְׁתִּי וּבָנַי) [לְאִשְׁתִּי וּבָנַי], אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ – אין בעל הבית חייב לתת להם. מוכיחה הגמרא: וְאִי אָמְרַתְּ מִשֶּׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל ותוספת על שכרו הוא, אַמַּאי אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, כשם שיכול לתת את שכרו לאחר, כך הוא יכול לתת תוספת זו. אלא בודאי משל שמים הוא אוכל, ולא זכתה התורה אלא לו בעצמו. דוחה הגמרא: חָתָם – הסיבה שאין שומעים לנזיר היא מִשּׁוּם פתגם העולם: לַדָּךְ אָמְרִין נְוִירָא – התרחק ביותר, אומרים לנזיר, חָטֹר לְחוֹר לְכַרְמָא לֹא תִּקְרַב – לך סביב ואל הכרם אל תתקרב כדי שלא תכשל ותאכל מפירותיו. ולפיכך קנסו אותו שלא יתן את הפירות לבני ביתו כדי שימנע מלעבוד בכרם ולא יכשל, אבל סתם פועל, כיון שמשלו הוא אוכל, שומעים לו.

תָּא שְׁמַע, פּוֹעֵל שֶׁאָמַר תְּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבָנַי ממה שאני ראוי לאכול, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. מוכיחה הגמרא: וְאִי אָמְרַתְּ מִשֶּׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל אַמַּאי אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. דוחה הגמרא: מַאי פּוֹעֵל האמור כאן, פועל שהוא נָזִיר, ולכן אין שומעים לו מאחר וקנסו אותו וכפי שאמרה הגמרא לעיל. מקשה הגמרא: וְהָתַנְיָא בברייתא אחת נָזִיר, וְהָתַנְיָא בברייתא אחרת פּוֹעֵל, ומשינוי הלשון משמע שמדובר בפועל

המשך בעמוד לח

סתם שאינו נזיר. משיבה הגמרא: **מִידֵי נָבֵי הָדֵדֵי תַּנְיָן** – וכי הברייתות נשנו בסמיכות כדי שנוכיח משינוי הלשון שמדובר בפועל סתם, ומכיון שלא נשנו ביחד ישנו שינוי בלשון אולם שניהם מדברים בפועל שהוא נזיר.

תָּא שְׁמַע, מַנַּיִן לְפוֹעֵל שֶׁאָמַר תְּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבָנַי שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בפועל (דברים כג כה) **'וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן',** שכשם שאסור לו לתת לכליו כך אינו יכול לתת לאשתו ובניו. ומוכח שמשל שמים הוא אוכל, כי אם משל עצמו מדוע אינו יכול לתת להם. **וְכִי תֵּימָא הָכִי נַמִּי** – ואם תרצה לומר שאף כאן מדובר בפועל **נָזִיר** שקנסוהו, אבל סתם פועל משלו הוא אוכל, **אִי הָכִי,** וכי הטעם בנזיר **מִשּׁוּם** שנאמר **'אֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן',** הרי קנס חכמים הוא **וּמִשּׁוּם לַךְ לַךְ אֲמָרִין נָזִירָא הוּא.** דוחה הגמרא: **אֵין הָכִי נַמִּי** – אכן מדובר בברייתא בנזיר, **וְאִידֵּי דְּקָתָנֵי לָהּ בִּלְשׁוֹן פּוֹעֵל** – לפי שנקט לשון פועל סתם **קָא נָסֵיב לָהּ קְרָא דְּפוֹעֵל** – הביא את הפסוק האמור בפועל, ואין זה אלא אסמכתא.

תָּא שְׁמַע, הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְקַצּוֹת בְּתְאֵנִים – לשטוח תאנים לייבוש כדי לעשות מהם קציעות,

חֲרֵי זֶה אוֹכֵל מהם וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר, לפי שלא נגמרה מלאכתם עד שיתייבשו. ואם התנה עַל מְנָת שֶׁאוֹכַל אֲנִי וּבְנִי [שאינו שכור לבעל הבית], אוֹ שֶׁיֹּאכַל בָּנַי בִּשְׂכָרִי – במקומי, הוּא – הפועל אוֹכֵל וּפָטוּר לפי שהתורה זיכתה לו, וּבְנוֹ אוֹכֵל וְחַיָּיב לעשר, שדינו כלוקח החייב במעשר. וְאִי אָמְרַתְּ מְשַׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל ויכול לתת לבנו, בְּנוֹ אַמַּאי חַיָּיב, הרי בשכרו של אביו הוא אוכל ודינו כמותו. דוחה הגמרא: אָמַר רָבִינָא, אפילו אם משלו הוא אוכל חייב הבן לעשר, מְשׁוּם דְּמִיחֲזֵי כְּמִקָּח – כיון שהתנה על כך נראה הדבר כמקח וחייב במעשר.

תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (להלן צג.), הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת מלאכה בְּנֶעֱנַע רָבָע שָׁלוֹ – באילן העומד בשנה הרביעית לנטיעתו, חֲרֵי אֵלּוּ הפועלים לֹא יֹאכְלוּ מפירותיו, שאסור לאכלם מחוץ לירושלים. וְאִם לֹא הוֹדִיעָם שהוא נטע רבעי, הרי בעל הבית פּוֹדֶה את הפירות וּמַאֲכִילָן מהם, כי אם לא יוכלו לאכול יש כאן מקח טעות. וְאִי אָמְרַתְּ מְשַׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל ואין זה תוספת שכר מצד בעל הבית, אַמַּאי פּוֹדֶה וּמַאֲכִילָן, הרי אִיפּוֹרָא לֹא זַכִּי לְהוּ רַחֲמָנָא – התורה לא זיכתה לפועלים לאכול דבר איסור. דוחה הגמרא: הָתָם, הסיבה שהוא חייב לפדות, מְשׁוּם דְּמִיחֲזֵי – נראה הדבר כְּמִקָּח טָעוּת, כיון שהפועלים נשכרו על דעת שיוכלו לאכול מהפירות, ואם היו יודעים שהם נטע רבעי לא היו נשכרים.

הגמרא מביאה ראיה לפשוט את הספק מהמשך המשנה: אֵימָא סֵיפָא, נִתְפָּרְסוּ עֲנוּלָיו – עיגולי דבלה שנפרדו ושכר פועלים לדבקם, או נִתְפַּתְּחוּ [–נפתחו] חֲבִיּוֹתָיו ושכר פועלים לסתמם, חֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ מהם, כיון שכבר נגמרה מלאכתם כשדבקם וסתמם בתחילה. וְאִם לֹא הוֹדִיעָן שכבר נדבקו ונסתמו בעבר, מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילָן, כיון שאם לא יוכלו לאכול יש כאן מקח טעות. וְאִי אָמְרַתְּ מְשַׁלּוֹ שָׁמַיִם הוּא אוֹכֵל, אַמַּאי מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילָן, הרי מֵאִיפּוֹרָא לֹא זַכִּי לְהוּ רַחֲמָנָא. דוחה הגמרא: וְכִי תֵּימָא, אם משל שמים הוא אוכל, הָכָא נַמִּי – אף כאן, הסיבה שחייב בעל הבית לעשר היא מְשׁוּם דְּמִיחֲזֵי כְּמִקָּח טָעוּת, כי כשנשכרו סברו שיוכלו לאכול מהפירות ולולא כן לא היו נשכרים.

הגמרא מקשה על המשנה שהביאה: בְּשֶׁלָּמָא כשנִתְפָּרְסוּ עֲנוּלָיו אכן מִיחֲזֵי כְּמִקָּח טָעוּת, משום שסברו הפועלים שלא נגמרה מלאכתם עדיין. אֶלָּא כשנִתְפַּתְּחוּ חֲבִיּוֹתָיו אַמַּאי מִקָּח טָעוּת אִיכָּא – כיצד טעו לומר שלא נגמרה מלאכתו, הרי מאחר שכבר שוהה היין בחבית מֵיַדַּע דְּאִיטְּבִיל לְהוּ לְמַעֲשֵׂר – ידוע שהוא כבר חייב במעשר. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מדובר באופן שֶׁנִּתְפַּתְּחוּ חֲבִיּוֹתָיו ונשפכו לְכוֹר היין שביקב, וסברו הפועלים שלא היה בחביות מעולם ולא נגמרה מלאכתו. מקשה הגמרא: וְהָתַנְיָא, יַיִן, גמר מלאכתו הוא מִשֶּׁיֵּרֵד לַבּוֹר. וכשראו את היין בבור היה להם לדעת שנגמרה מלאכתו. מתרצת הגמרא: תנא זה סובר כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר שגמר מלאכת היין הוא מִשֶּׁיִּקָּפֶה – כשיסיר את הספולת הצפה על היין לאחר תסיסתו, ולא מיד כשירד לבור. דְּאָמְרוּ לֵיהּ הפועלים לבעל הבית, לֹא הָוֶה יַדְעִינָן – לא ידענו שכבר הוסרה הספולת וגמרה מלאכתו. מקשה הגמרא: וְנֵימָא לְהוּ בעל הבית, אִיבָּעֵי לְכוּ אַסּוּקֵי אַדַּעְתַּיְיכוּ דִּלְמָא מְקַפֶּה – היה לכם לחשוב שמא כבר הוסרה הספולת, ובודאי הסכמתם להישכר בכל אופן. מתרצת הגמרא: מדובר בְּאַתְרָא דְּהַהוּא נַבְרָא דָּנְגִיד אִיהוּ מְקַפֶּה – במקום שנהגו שמי שמעלה את היין מהבור הוא גם מסיר את הספולת. וכשנשכרו לעלות את היין מהבור, סברו הפועלים שעדיין לא הוסרה הספולת.

הגמרא מבארת את המשנה באופן נוסף: וְחַשְׁתָּא דְּתָנֵי – לאחר ששנה רַב זְבִיד בריית בְּרֵיהּ – בבית מדרשו של רַבִּי הוֹשַׁעְיָא, שנאמר בה, יַיִן, גמר מלאכתו הוא מִשֶּׁיֵּרֵד לַבּוֹר וְיִקָּפֶה, וְרַבִּי עֲקִיבָא חולק וְאוֹמֵר מְשֶׁיְּשַׁלֶּה בַּחֲבִיּוֹת – כשיסיר את הספולת לאחר שתסס היין בחבית. מעתה, אֲפִילּוּ תֵּימָא – אפילו תאמר שבמשנה מדובר באופן שֶׁלֹּא נִתְפַּתְּחוּ חֲבִיּוֹתָיו לַבּוֹר, יש כאן מקח טעות, משום דְּאָמְרוּ לֵיהּ, לֹא הָוֶה יַדְעִינָן מִן הַמַּעֲשֵׂר – לא ידענו שכבר הסירו את הספולת מהחביות. מקשה הגמרא: וְנֵימָא להו בעל הבית לפועלים, אִיבָּעֵי לְכוּ אַסּוּקֵי אַדַּעְתַּיְיכוּ דִּלְמָא מְשַׁלֵּי – היה לכם לחשוב שאולי כבר הסירו את הספולת מהחביות. מתרצת הגמרא: בְּאַתְרָא דְּהַהוּא דְּשָׁרֵיךְ הַהוּא מַשְׁלֵי – מדובר במקום שנהגו שמי שסותם את החביות בכיסוי הוא מסנן את היין לפני כן. וכשנשכרו לסתום את החביות, סברו הפועלים שלא הוסרה מהם עדיין הספולת.

הגמרא מביאה ראיה נוספת להוכיח משל מי אוכל פועל: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (להלן צג.), קוֹצֵץ אָדָם – יכול פועל להתנות שלא יאכל מהפירות ובתמורה יוסיף לו בעל הבית על שכרו, בין עַל יְדֵי – בשביל עַצְמוֹ – כשהוא נשכר, ובין עַל יְדֵי בָּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים כשהם נשכרים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת ויודעים מהתנאי שעשה ומוחלים על זכותם. אֲבָל אֵינוֹ קוֹצֵץ, לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי בְּהֶמְתּוֹ – לחסום את פיה בשעת מלאכתה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת למחול על זכותם, והוא אינו יכול להתנות כך שלא מדעתם. הגמרא מבארת את הראיה: קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ שבמשנה מדובר בְּמקרה שהאב, האדון או הבעל, מַעֲלֶה לָהֶן מְזוֹנוֹת – מפרנס אותם, שבאופן זה שכר פעולתם שלו. כיון שכך, אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלָּמָא – דין זה יהיה מובן אם תאמר שפועל מְשַׁלּ שָׁמַיִם הוּא אוֹכֵל ובתורת מתנה, מְשׁוּם הָכִי – לפיכך אֵינוֹ קוֹצֵץ על הקטנים למחול על זכותם, כיון שאינם זוכים בפירות עד שיאכלו. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מְשַׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל ותוספת על שכרו, קְטַנִּים נַמִּי נִקְנֵין לְהוּ – אף על זכותם יוכל למחול, שכשם ששכרם שלו אף זכותם לאבול היא שלו. דוחה הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – מדובר כאן בְּמקרה שֶׁאֵין האב או האדון מַעֲלֶה לָהֶן מְזוֹנוֹת, ואינו זוכה בשכרם, לפיכך אינו יכול למחול על זכותם. תמהה הגמרא: אִי הָכִי, שמדובר שאינו זן אותם ואינו זוכה בשכרם, גְּדוֹלִים נַמִּי – אף על זכותם אינו יכול למחול. מתרצת הגמרא: גְּדוֹלִים יָדְעֵי שהוא מוותר על זכותם וְקָא מָחֲלֵי – והם מתרצים בלב שלם אף על שאינו זן אותם.

הגמרא מוכיחה מברייתא שאכן יש ראיה מהמשנה: וְהָא תָּנָא רַבִּי הוֹשַׁעְיָא בברייתא, קוֹצֵץ אָדָם עַל יְדֵי עַצְמוֹ, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי בְּהֶמְתּוֹ משום איסור ׳לא תחסום׳. וְכן הוא קוצץ עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים לפי שיש להם דעת ומוחלים, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים שאין להם דעת למחול. וְקוֹצֵץ עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים בֵּין הַגְּדוֹלִים וּבֵין הַקְּטַנִּים. מברר הגמרא: מַאי לָאו – מסתבר לומר שאידי ואידי – המשנה שסברה שאינו קוצץ לעבדיו הקטנים והברייתא שסברה שהוא קוצץ עליהם, בשניהם מדובר בְּמַעֲלֶה לָהֶן מְזוֹנוֹת שעסברה שלו, וּבְהָא קָא מִיפַּלְגִי – ובדין זה נחלקו, דְּמַר – התנא שבברייתא סָבַר, מְשַׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל, לפיכך אף זכות זו שייכת לאדון והוא יכול למחול עליה, וּמַר – התנא שבמשנה סָבַר, מְשַׁלּ שָׁמַיִם הוּא אוֹכֵל, ואין האדון יכול למחול. דוחה הגמרא: לֹא, אלא אפשר לומר דְּכוּלֵי עָלְמָא – אף התנא שבמשנה סובר שמְשַׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל, וְלֹא קַשְׁיָא, כיון שכָּאן – במשנה מדובר בְּשֶׁאֵין מַעֲלֶה לָהֶן מְזוֹנוֹת שאינו זוכה בשכרם, וּבָרַיְיתָא מדברת בְּמַעֲלֶה לָהֶן מְזוֹנוֹת לפיכך הוא יכול למחול.

מקשה הגמרא: בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא – כיצד העמדת את הברייתא, בְּמַעֲלֶה לָהֶן מְזוֹנוֹת ולכן הוא יכול למחול על שכרם, אִי הָכִי, בניגוד הַקְּטַנִּים נַמִּי נִקְנֵין לְהוּ – אף על זכותם יוכל האב למחול שהרי שכרם שלו. משיבה הגמרא: צְעָרֵייהוּ דִּבְנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים לֹא זָכֵי לֵיהּ רַחֲמָנָא – אף על פי ששכרם של הקטנים של האב, הוא אינו רשאי לגרום להם צער ולמנעם מלאכול בשעה שהם עושים מלאכה בפירות.

הגמרא שבה ומקשה על דחיית הראיה מהמשנה: בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא לְמַתְנִיתִין – כיצד העמדת את המשנה, כדי שלא נוכיח שמשל שמים הוא אוכל, בְּשֶׁאֵין מַעֲלֶה לָהֶן מְזוֹנוֹת,